

ADATTÁR

Adatok az Erdélyi Múzeum-Egyesület magyar jellegéhez.

1. Alapítólevelek.

Annak bizonyítására, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakulása idején milyen volt a közhangulat és az alapítók milyenek akarták a létesítendő egyesületet és múzeumot, a sok közül két jellemző alapító levelet közlök. Az egyik gr. Teleki Miklós és neje alapító levele, amely hű kifejezője a magánalapítók általános akaratának. A másik Kolozsvár városa tanácsának intencióit köti ki az alapítás feltételéül. Ez utóbbi jellemző a közületek gondolkozására, még ha azok alapítólevelükben nem is öntötték akaratukat ily határozott formába.

Az alapítást néhány évvel megelőző idők abszolutisztikus törekvései közepette nagy lelki erőre vall, hogy egyének és városok ily bátran mertek kifejezést adni gondolkozásuknak. 1857-ben még nem minden alapító mert ily nyíltan színtvallani, de a bátrabbak példája hódított és magával ragadott. Hiábavaló volt az abszolutizmus minden szabad megmozdulást elnyomó törekvése, a nemzetet egybeforrasztotta a közös cél s a nemzeti kultúráért való lelkesedés nagy áldozatokra tudta indítani az akkori nemzedéket. Két év (1857—1859) elegendő volt, hogy az alapítók mindegyike nyíltan is merje vallani az eddig talán csak suttogott szándékot. Így történhetett meg, hogy midőn a legfelsőbb jóváhagyás az alakuló közgyűlésre bízta az Egyesület hivatalos nyelvének eldöntését, az 1859. november 23.-án megejtett titkos szavazás eredményeképen a jegyzőkönyv szavai szerint „a jelenvolt 383 szózatoló kivétel nélkül mind... a magyar nyelvre szavazott.“

1. Gróf Teleki Miklós és neje alapító-levele.

Neveinket alól írtak a Kolosvárt fel állítandó Erdélyi Nemzeti Múzeum tőkéje gyarapítására két Fiunk, u. m.: Gróf Teleki Oscar és Gróf Teleki Gusztáv nevükre külön-külön ötszáz, öszre egy ezer Rforintokat jedzünk — ígérjük s ezennel kötelezzük magunkat, hogy mihelyt az erdélyi Urbéri kárpótlás ki jó, erre egy ezer ftos Urbéri kárpótlási kötelezvényt ált adunk, azon nyilvános ki kötessel, hogy ha az erdélyi Múzeum akár mi ok miatt nem Kolosvárt állítadnék fel, vagy nem ott létezne és szervezete nem Magyar lenne, akkor azon summa a MVvásárhelyi Ev. Reformatum Collegium birtokába menyen ált.

Gr. Teleki Miklós.

Simén Klára,

Gr. Teleki Miklósné.

Ujfalvi Sándor,

mint tanu.

Ajtai K. Gergely,

mint tanu.

A fenírt összegről szóló urbéri kárpótlási papirt a fentiszteelt alapító Gróf úr, mai naptól kezdődő kamatszelveivel együtt, — a fennkitett fenhagyás mellett — hogy kezeimhez beszolgáltatta légyen, megismerem.

Kolozsvártt Julius 1-ső napján 1859.

Gr. Mikó Imre.

2. Kolozsvár városa alapító levele, melynek alapján az E. M. E. igazgató tagja.

7.906—1859.

Az Országos Múzeum-Egylet ideiglenesen működő
méltóságos Választmányának

Kolozsvártt.

A Kolozsvárt felállítandó országos múzeum-egylet alapjába Kolozsvár város részéről, a Választott esküdt közönség 1857. évi március 4-én kelt végzésénél fogva, felsőbb jóvá hagyás reményében ajánlott 5.000 (ötezer) conv. forintnak erdélyi urbéri kárpótlási államkötelezvényben, az írt célra leendő kifizetését a magas cs. k. Helytartóság jóvá hagyván; az ajánlott összegnek a múzeum egylet alapjába erdélyi urbéri kárpótlási állam kötelezvényben leendő befizetése iránt a szükséges intézkedés mai napról és ezen szám alatt e Tanács által megtéetett.

Miről a méltóságos Választmányt oly megjegyzéssel értesíti e Tanács, hogy az ajánlott összeg befizetésével megbizott Polgármester és Szónok Úrak, a v. e. közönség folyó hó 18-ról 262. számú végzéséhez képest utasítva vannak, — mi szerint a befizetés alkalmával határozottan fejezzék ki, s jegyzőkönyvre vétetni eszközöljék: hogy a Város ezen alapítványt csak addig és azon feltétel mellett adja, ha a Múzeum Kolozsvárra alakittatik és itt hagyatik, s annak belügye kirekesztőleg magyar nyelven vezetetik.*

Szabad királyi Kolozsvár városa Tanácsából.

Kolozsvártt nov. 19-én, 1859.

*Wendler, polgármester
Makoldy Sámuel, szónok*

2. Báro Saguna András és gróf Mikó Imre levélváltása.

Gyakran halljuk érvként felhozni az Erdélyi Múzeum-Egyesület magyar jellege ellen, hogy az alapítók között románok és szászok is voltak. Az alapítók közt szereplő román reprezentánsok közül előszeretettel szoktak Báro Saguna András püspök nevére hivatkozni.

* A dült betűvel szedett részek az eredeti okmányban alá vannak húzva.

Valóban az EME. tagjai között szerepeltek és szerepelnek igen kis számban románok és szászok, tény viszont az is, hogy a román nemzeti kultúregyesület, az *Astra*, tagjai között is voltak magyarok és szászok. Miként azonban soha senki sem vonta kétségbe, hogy az *Astra* a román nemzeti érdekek szolgálatára létesült, bár az 1861-iki alakuló közgyűlés nem románokat is vett fel tiszteletbeli tagjai sorába (gr. Csáki György, Keeskeméti Aurél, a pesti „Sürgöny“ szerkesztője, dr. Tkalatz, a bécsi „Ost und West“ szerkesztője),¹ épen úgy az EME. alapítóitól sem lehet elvitatni, hogy magyar nemzeti érdekek szolgálatára hozták meg nagy áldozataikat. A mindkét oldalon előforduló kivételek csak megerősítik a tételt s élénk világot vetnek az akkori időkre.

Az abszolutizmusnak ma már szinte érthetetlen rövidlátására vall, hogy a nemzeti tömörüléseket olyképen gondolta megakadályozhatóknak, ha az ezt célzó egyesületek jóváhagyását attól tette függővé, hogy abba idegen nemzetiségűek is beléphetnek. Csodálatosképpen azonban meghagyta az egyesületeknek azt a jogot, hogy a tagok felvehetőségét maguk döntsék el. Az osztrák abszolutizmus e rövidlátását csak abból érthetjük meg, hogy gyöngesége tudatában már nem merészelt mereven megakadályozni a nemzeti tömörüléseket, de akadályok gördítésével még megkísérelte menteni a menthetőt. Természetesen az 1859-ben alakult EME. ép úgy ki tudta játszani az abszolutizmus e naiv követelését, mint a két évvel később alakult *Astra*. A két kultúregyesületnek különben az alakulás engedélyezéséért folytatott küzdelme sok tekintetben analogiát mutat, valamint alapszabályaik is. Az alakulás küzdelmeiben leglényegesebb különbség, hogy míg az EME. jóváhagyásához érthető okokból hosszabb út vezetett, mert az nagyon göröngyös volt, az *Astra* a kitaposott úton könnyebben jutott célhoz. Véleményem szerint a célkitűzésben az EME. sem járt töretlen úton, mert előtte bizonyára a még 1840-ben megalakult „Verein für Siebenbürgische Landeskunde“ lebegett.

Hogy az EME.-be románok és szászok s az Astrába magyarok és szászok tagokul vétettek fel s talán felkérés nélkül önként is léptek be adományaikkal, lélektanilag könnyen érthető. E tekintetben mindenesetre az EME. volt előnyben. Sokan nem vonhatták ki magukat a társadalmi kötelezettségek alól, másokat az anyagi érdek készítetett erre. Akkor még egyik részen sem gondoltak arra, hogy ebből egykor jogi formulákat próbálnak kovácsolni.²

Báró Saguna András püspök és gr. Mikó Imre aligha vonhatták volna ki magukat a társadalmi kötelezettség alól, viszont Krafft C. W. szebeni könyvkereskedő³ bizonyára az anyagi érdek készítette az Astrába való belépésre. Egyébként gr. Mikó Imre levelezéséből az itt közölteken kívül az tűnik ki, hogy személyes jó viszony fűzte br. Saguna Andrásához.

¹ Actele privitoare la urzirea și înființarea Asociațiunei... Sibiu, 1862. 73–74. lapjain.

² Egyébként érdekes, hogy az EME. megalakulása előtti első gyűjtőíven, melyet gr. Mikó mint hozzá begyűlt adományokat 1859. dec. 15-én számolt el Bányai Vitális pénztárosnak, egyetlen román alapító tag sem szerepel, tehát a belépés vagy felkérés csak későbbi lehet.

³ Transilvania. Număr jubilar, 1861–1911. 528 l.

1. *Br. Saguna András levele gr. Mikó Imréhez:*

Nagy Méltóságú Gróf, cs. kir. val. belső titkos Tanácsos Úr,
Kegyelmes Uram!

Mély tisztelettel vettem Excellentiád mult hó 28-i átíratát, melyből szerentséltettem meg győzöttetni azon ritka lelki erőről, a mely Excellentiádat erősíti és engeszteli fájdalmaiban a szeretet fia elhunytáért. A megyek Ura tartsa meg Excellentiád drága napjait jövőre az elő gyermekei jó és állandó egészségével.

Ezen alkalommal különösen szerentsésnek tartom magamat, a midőn a román literaturai Egylet által Excellentiádnak tiszteletbeli tagá kinevezetéséről szóló okmányt hivatalosan átküldöm azon kéréssel, miszerint Excellentiád a nevezett Egylet ezen tetteben egy újabb bizonyítványt azon közös mély tisztelettről tekinteni kegyeskedne, mellyel az összes haza Excellentiád eránt viseltetik!

Kiis mély tisztelettel holtig maradtam Excellentiád
Nagy Szeben October 10-én 1862

alázatos szolgája,

B. Saguna András püspök

2. *Gróf Mikó Imre levele Br. Saguna Andrásához:*

Püspök B. Saguna Andrásnak.

Nagyméltóságú és Főtisztelendő

Báró Püspök Úr!

Nagyméltóságodnak October 10-én kelt nagybecsű levele mellé zárva, kezemhez jött a „Román litteraturai egyletnek“, részemre megküldött tiszteletbeli tagsági oklevele.

E megemlékezés igen becses és megtisztelő. Fogadja Nagyméltóságod érette legszívesb köszönetemet, s méltóztassék annak a tisztelt Egyletnél is tolmácsolója lenni.

Az Egylet tudományos munkássága iránti rokon érzésem némi tanusításául az alaptőke gyarapítására ide zárok egy 500 = ötszáz forinttról szóló urbér megváltási államkötelezvényt, minek mások adományával együtt százszoros, ezerszeres gyarapodását lelkemből óhajtom.

Nagy cél áll a tisztelt Egylet előtt. Az ég segítsége ne hiányozék annak elérésében. Én szivemből üdvözlöm Nagyméltóságokat a szép pályán, s azon dicsőséges előmenetelt óhajtok.

Teljes tisztelettel levén Nagyméltóságodnak. *

Közli: Dr. Kántor Lajos.

* Nincs aláírva, sem keltezte. Fogalmazvány.

Erdélyi Tudományos Füzetek

Szerkeszti: Dr. György Lajos

Az „Erdélyi Múzeum-Egyesület” kiadása

1. *Rass Károly*: Reményik Sándor — — — — — 40.—
2. *Párvan Bazil*: A dákok Trójiában — — — — — 30.—
3. *Dr. Bitay Árpád*: Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében — 30.—
4. *Dr. Bitay Árpád*: A moldvai magyarság — — — — — 40.—
5. *Szokolay Béla*: A nagybányai művésztelep — — — — — 40.—
6. *Dr. Balogh Ernő*: Kvarc az erdélyi Medence felső mediterrán gipszeiben — — — — — 40.—
7. *Dr. György Lajos*: Az erd. magyar irodalom bibliografiája 1925. év 50.—
8. *K. Sebestyén József*: A brassai fekete templom Mátyás-kori címerei 40.—
9. *Dr. Karácsonyi János*: Új adatok és új szempontok a székelyek régi történetéhez — — — — — 50.—
10. *Dr. Gál Kelemen*: Brassai küzdelmei a magyartalanságok ellen — 50.—
11. *Dr. Tavaszy Sándor*: Erdélyi szellemi életünk két döntő kérdése — 40.—
12. *Dr. György Lajos*: Két dialogus régi magyar irodalmunkban — — 60.—
13. *K. Sebestyén József*: A Becse-Gergely nemzetség, az Apafi és a Bethieni gróf Bethlen család címere — — — — — 50.—
14. *Dr. Ferenczi Miklós*: Az erd. magyar irodalom bibliografiája 1926. év 50.—
15. *Dr. Gyárfás Elemér*: A Supplex Libellus Valachorum — — — — — 50.—
16. *Rónay Elemér*: Kemény János fejedelem halála és nyugvóhelye — 50.—
17. *Dr. György Lajos*: Egy állítólagos Pancsatantra-származék irodalmunkban — — — — — 50.—
18. *Dr. Ferenczi Miklós*: Az erd. magyar irodalom bibliografiája 1927. év 60.—
19. *K. Sebestyén József*: A középkori nyugati műveltség legkeletibb határai — — — — — 60.—
20. *Szabó T. Attila*: Az Erdélyi Múzeum Egylet XVI—XIX. századi kéziratos énekeskönyvei — — — — — 50.—
21. *Dr. Ferenczi Miklós*: Az erdélyi magyar irodalom bibliografiája 1928. év, pótlásokkal az 1919—1928. évekről — — — — — 50.—
22. *Dr. György Lajos*: A francia hellénizmus hullámai az erdélyi magyar szellemi életben — — — — — 50.—

Megrendelhetők az *Erdélyi Múzeum* kiadóhivatalában, Cluj-Kolozsvár, Str. Baron L. Pop (volt Brassai-u.) 5.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Cluj-Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7.

Fiókok: Dej (Dés), Diciosánmártin (Dicsőszentmárton), Alba-Iulia (Gyulafehérvár),
Târgu-Mureș (Marosvásárhely), Oradea (Nagyvárad), Timișoara (Temesvár).

Betéteket előnyös kamat mellett fogad el és rendszerint felmondás nélkül fizet vissza. Olcsó kölcsönöket nyújt. Minden bankügyletet legelőnyösebben végez. Engedélyezett devizahely. Áruraktárai a vasut mellett.

Saját tőkái 143 millió Lei

Affiliált intézetei: Torda-Aranyos Vármegyei Takarékpénztár R.-T. Turda (Torda), Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T. Aiud (Nagyenyed), Udvarhelymegyei Takarékpénztár R.-T. Odorheiu (Székelyudvarhely) és Christur (Székelykeresztúr), Szászrégen Vidéki Takarékpénztár és Hitel R.-T. Reghin (Szászrégen), Népbank R.-T. Huedin (Bánffyahunyad), Szamosujvári Hitelbank R.-T. Gherla (Szamosujvár).

„ERDÉLYI MÚZEUM“

(MUSÉE DE TRANSYLVANIE)

Tome XXXV.

1930.

Nouvelle série I. n. 1—3.

Redacteur: **LOUIS GYÖRGY**. Editeur: Société du Musée de Transylvanie. Rédaction: Cluj, Str. Universităţii 10. Roumanie.

Louis Kántor: Histoire de la „Société du Musée de Transylvanie“ depuis 1924 jusqu' à nos jours.

Arthur Balogh: Le libéralisme.

Kelemen Gál: La conception roumaine de l'éducation nationale.

George Kristóf: Le livre de prières du prince transylvanien Mihály Apafi II.

Louis György: L'influence du hellénisme français sur la vie intellectuelle des Hongrois de Transylvanie.

COMPTES RENDUS. *Alexandre Eckhardt*: Le conte du cannibalisme hongrois. — *Louis György*: Le premier roman Anglais traduit en hongrois.

— *Árpád Bitay*: Nouvelles traductions roumaines de la littérature hongroise. — *Louis György*: La manuscrit original de „La propagande électorale et ses remèdes“.

REVUE CRITIQUE. — REVUE DES LIVRES ET DES REVUES. — DOCUMENTS INÉDITS. *Louis Kántor*: Contributions au caractère hongrois de le „Société du Musée de Transylvanie“.

„ERDÉLYI MÚZEUM“

(SIEBENBÜRGISCHES MUSEUM)

XXXV. Band.

1930.

Neue Folge I. No. 1—3.

Redigiert von **LUDWIG GYÖRGY**. Herausgegeben vom Siebenbürgischen Museumsverein. Redaktion: Cluj, Str. Universităţii 10. Rumänien.

Ludwig Kántor: Geschichte des Vereins des Siebenbürgischen Museums seit 1924 bis auf unsere Tage.

Arthur Balogh: Der Liberalismus.

Klemens Gál: Die nationale Erziehung in rumänischer Auffassung.

Georg Kristóf: Das Gebetbuch des siebenbürgischen Fürsten Michael Apafi II.

Ludwig György: Wellen des französischen Hellenismus im geistigen Leben der Ungarn von Siebenbürgen.

KLEINE MITTEILUNGEN. *Alexander Eckhardt*: Die Fäselei vom ungarischen Kannibalismus. — *Ludwig György*: Der erste ins Ungarische übersetzte englische Roman. — *Árpád Bitay*: Neuere rumänische Übersetzungen aus der ungarischen Literatur. — *Ludwig György*: Die Urhandschrift von „Parteiwerbung und ihre Gegenmitteln“.

KRITISCHE RUNDSCHAU. — BÜCHER UND ZEITSCHRIFT RUNDSCHAU. — DATEN. *Ludwig Kántor*: Belege zum ungarischen Charakter des Vereins des Siebenbürgischen Museums.